

ZNACZENIE RAPORTOWANIA ZRÓWNOWAŻONEGO W ZAPEWNIENIU BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

EWA JASIUK*, MACIEJ CZERWIŃSKI**

Streszczenie

Celem artykułu „Znaczenie raportowania zrównoważonego w zapewnieniu bezpieczeństwa ekologicznego” jest ukazanie w jaki sposób raportowanie zrównoważone wpływa na świadomość ekologiczną obywateli, oraz przedsiębiorców i jak to przekłada się na zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego. Autorzy artykułu definiują problem – postępujących zmian klimatu i odpowiadają na pytanie czy rozwój gospodarczy i ochrona środowiska wzajemnie się wykluczają. Odnoszą się do zobowiązań ochrony środowiska wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych, oraz prawa Unii Europejskiej. W artykule zaprezentowano dane dot. ESG z innych państw EU oraz przedstawiono raportowanie w innych regionach świata.

Słowa kluczowe: ESG, zrównoważony rozwój, bezpieczeństwo ekologiczne, przepisy prawa

THE IMPORTANCE OF SUSTAINABLE REPORTING IN ENSURING ECOLOGICAL SAFETY

Abstract

The aim of the article “The importance of sustainable reporting in ensuring ecological safety” is to show how sustainable reporting affects the ecological awareness of citizens and entrepreneurs and how this translates into ensuring ecological safety. The authors of the article define the problem of progressive climate change and answer the question whether economic development and environmental protection are mutually exclusive. They refer to environmental protection obligations arising from ratified international agreements and European Union law. The article presents ESG data from other EU countries and reporting in other regions of the world.

Keywords: ESG, sustainable development, ecological safety, law

* dr, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (Polska), e-mail: e.jasiuk@wp.pl, ORCID 0000-0002-0918-7225

** student drugiego roku prawa, Wydział Prawa i Administracji, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie (Polska)

WSTĘP

1. ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

Bardzo długo na świecie istniało przeświadczenie, że rozwój gospodarczy i ochrona środowiska nie mogą iść ze sobą w parze, a działalność gospodarcza musi nieuchronnie prowadzić do eksploatacji zasobów naturalnych. Nie brano prawie w ogóle pod uwagę bezpieczeństwa ekologicznego, które jak słusznie twierdzi Elżbieta Zębek „(...) jest podstawową potrzebą społeczeństwa, polega bowiem na zapewnieniu mu zasobów środowiska o odpowiedniej ilości i jakości.” Dalej autorka dodaje, że „W literaturze przedmiotu istnieje wiele definicji bezpieczeństwa ekologicznego. Według J. Ciechanowicz-McLean jest ono zabezpieczeniem przez każde państwo życia i zdrowia swoich obywateli, a także swoich zasobów naturalnych przed szkodami oraz zagrożeniami, których źródłem jest zanieczyszczenie środowiska. Bezpieczeństwo ekologiczne dotyczy zagrożeń dla zrównoważonego rozwoju, zachowania środowiska naturalnego człowieka na poziomie koniecznym do przetrwania i rozwoju ludzkości. Dlatego kluczowym zadaniem jest zapewnienie żywności, wody i energii oraz przeciwdziałanie zakłóceniom w ekosystemie (Ciechanowicz--McLean, 2009, s. 15)”¹.

Nie dbanie o bezpieczeństwo ekologiczne przyczyniło się do globalnego ocieplenia. Czym zatem ono jest? Na stronie Komitetu Rady Ministrów czytamy, że „Globalne ocieplenie to jedno z najbardziej rozpowszechnionych pojęć w kontekście zmian klimatu. Oznacza stałe podnoszenie się średniej temperatury powietrza na świecie w odniesieniu do pewnego okresu obserwacyjnego. Główną przyczyną przyspieszenia tych zmian jest działalność człowieka, która doprowadziła do znacznego ogrzania lądów, oceanów i atmosfery”² Zagadnienie ocieplenia klimatu budzi wątpliwości. Istnieje grono osób na świecie, które uważa, że ocieplenie klimatu nie występuje.³ Jednak jak pisze Tatiana Kondratenko „W 1998 roku naukowcy z Uniwersytetu Massachusetts i Laboratorium Badań Pierścienia Drzew na Uniwersytecie w Arizonie opublikowali badania, które pokazały średnią roczną globalną temperaturę w ciągu ostatnich 1000 lat. Aby określić temperaturę z czasów, kiedy termometry jeszcze nie istniały, czyli sprzed 500 lat, zbadali tzw. paleowskaźniki albo zapisy naturalne – pomiary z rdzeni lodowych, słojuw drzew i koralowców. Wynik wykazał, że przez wiele setek lat występowały tylko niewielkie wahania aż do gwałtownego wzrostu w XX wieku.” Dalej autorka dodaje, że „W badaniu z 2013 roku, które zostało opublikowane w czasopiśmie „Science” przeanalizowano jeszcze wcześniejsze temperatury, sięgające 11.000 lat wstecz. Wniosek był taki sam:

¹ E. Zębek, *Bezpieczeństwo ekologiczne jako podstawowa potrzeba społeczeństwa wobec współczesnych zagrożeń środowisk*, <https://www.wydawnictwo.wsge.edu.pl/pdf-138116-64940?filename=Ecological%20safety%20as%20a.pdf>, (dostęp: 27.03.2024 r.).

² *Globalne ocieplenie – przyczyny i konsekwencje*, <https://www.gov.pl/web/edukacja-ekologiczna/globalne-ocieplenie--przyczyny-i-konsekwencje> (dostęp: 28.12.2023 r.).

³ P. Wyżga, P. Orlikowski, *Globalne ocieplenie nie istnieje? Zaskakująca odpowiedź ministra*, <https://www.money.pl/gospodarka/globalne-ocieplenie-nie-istnieje-zaskakujaca-odpowiedz-ministra-6609200740451969v.html> (dostęp: 02.01.2024 r.).

Ziemia ociepliła się w ostatnim stuleciu szybciej niż kiedykolwiek indziej od końca ostatniej epoki lodowcowej.”⁴.

Taki stan rzeczy spowodował, że ochrona środowiska stała się tematem ważnym na świecie. Wpływ na ten stan miało zachwianie poczucia bezpieczeństwa ekologicznego, za które uznaje się „(...) trwały i ciągły proces zmierzający do osiągnięcia pożądanego stanu ekologicznego, zabezpieczający spokojną i zdrową egzystencję wszystkich elementów ekosystemu, przy użyciu różnych środków zgodnych z zasadami współżycia wewnętrznego państwa i społeczności międzynarodowej”⁵. Bezpieczeństwo ekologiczne, nazywane jest także bezpieczeństwem środowiskowym i dziś można je uznać za nowy rodzaj bezpieczeństwa międzynarodowego i wewnętrznego i pociąga za sobą bardzo różne działania państw mające służyć jego zapewnieniu. Mając na uwadze właśnie globalne bezpieczeństwo ekologiczne w dniach od 3–14 czerwca 1992 roku w Rio de Janeiro odbyła się Konferencja Narodów Zjednoczonych na temat Środowiska i Rozwoju (ang. United Nations Conference on Environment and Development, UNCED) nazywana Szczytem Ziemi (ang. Earth Summit 1992). Odbyła się ona 20 lat po I Konferencji ONZ w Sztokholmie. Na konferencji hasłem przewodnim było „Środowisko i Rozwój”. Uczestniczyły w niej oficjalnie 172 rządy, około 2400 osób z organizacji pozarządowych (NGO) w tym około 1700 osób na równoległym Forum zorganizowanym przez NGO. W ramach konferencji przyjęto szereg dokumentów określających fundamentalne zasady w polityce społeczno-gospodarczej nakazujące uwzględniać ochronę środowiska. Zaliczamy do nich:

- Ramową konwencję Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu⁶,
- Agendę 21 – katalog celów ochrony do realizowania w XXI wieku⁷,
- Konwencję o zachowaniu różnorodności biologicznej⁸,
- Deklarację dotyczącą kierunku rozwoju, ochrony i użytkowania lasów.

⁴ T. Kondratenko, *Czy globalne ocieplenie jest naturalnym procesem? Sprawdzamy* <https://www.dw.com/pl/czy-globalne-ocieplenie-jest-naturalnym-procesem-sprawdzamy-fakty/a-58081902> (data dostępu 29.12.2023).

⁵ Bezpieczeństwo ekologiczne Rzeczypospolitej Polskiej, <https://web.archive.org/web/20110626225336/http://adamkorc.dl.interia.pl/ekolog.pdf> (dostęp: 28.12.2023 r.).

⁶ ang. United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC lub FCCC jest umową międzynarodową określającą założenia międzynarodowej współpracy dotyczącej ograniczenia emisji gazów cieplarnianych odpowiedzialnych za zjawisko globalnego ocieplenia. Na początku nie zawierała ona jakichkolwiek wiążących nakazów dotyczących ograniczenia emisji gazów cieplarnianych. Z czasem ustanowiono odpowiednie protokoły wprowadzające limity emisji. Najważniejszym jest protokół z Kioto z 1997 r.

⁷ ang. Action Programme – Agenda 21 jest dokumentem programowym, który przedstawia sposób opracowania i wdrażania programów zrównoważonego rozwoju w życie lokalne.

⁸ ang. Convention on Biological Diversity, w skrócie CBD – umowa międzynarodowa określająca zasady ochrony, pomnażania oraz korzystania z zasobów różnorodności biologicznej. Konwencja weszła w życie 29 grudnia 1993 roku 90 dni po zdeponowaniu 30 dokumentu ratyfikacji lub przystąpienia zgodnie z art. 36. Depozytariuszem jest Sekretarz Generalny ONZ (art. 41), językami autentycznymi: angielski, arabski, chiński, francuski, hiszpański i rosyjski (art. 42). Jej stronami 196 państw świata. Załączniki do Konwencji ustalają postępowanie pojedyncze i rozjemcze. Konwencję uzupełnia Protokół o bezpieczeństwie biologicznym podpisany 29 stycznia 2000 w Montrealu oraz Protokół dotyczący dostępu do zasobów genetycznych oraz uczciwego i sprawiedliwego podziału korzyści wynikających z ich wykorzystania podpisany 29 października 2010 w Nagoya.

Wymieniona wyżej konferencja dała początek bardziej zaawansowanym działaniom mających na celu zapewnienia globalnego bezpieczeństwa ekologicznego i pociągnęła za sobą szereg innych inicjatyw, które doprowadziły do zawarcia porozumienia paryskiego (ang. Paris Agreement) wieńczącego 21 Konferencję ONZ w sprawie zmian klimatu w 2015 roku. Porozumienie zobowiązywało wszystkie kraje do przedstawienia do 2020 roku długoterminowych scenariuszy ograniczenia emisji gazów cieplarnianych zgodnie z metodologią przyjętą przez IPCC⁹. Porozumienie paryskie potwierdza dotychczas przyjęte cele krajowe (INDC – Intended Nationally Determined Contributions). ONZ 25 września 2015 roku mając na uwadze bezpieczeństwo ekologiczne przyjęła Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego Agendę na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 zawierającą cele zrównoważonego rozwoju (ang. The Sustainable Development Goals). Została ona przyjęta przez wszystkie 193 państwa członkowskie ONZ. Określa ona 17 celów zrównoważonego rozwoju oraz związanych z nimi 169 zadań (ang. targets), które mają zostać osiągnięte przez świat do 2030 roku. Dotyczą osiągnięć w 5 obszarach – tzw. 5xP: ludzie (ang. people), planeta (ang. planet), dobrobyt (ang. prosperity), pokój (ang. peace), partnerstwo (ang. partnership). Cele obejmują szeroki zakres wyzwań, takich jak ubóstwo, głód, zdrowie, edukacja, równość płci, zmiany klimatu, zrównoważony rozwój, pokój, sprawiedliwość społeczna. Zastąpiły one Milenijne Cele Rozwoju, które zrealizowane miały być do 2015 roku¹⁰.

Realizacja celów i zadań jest monitorowana na całym świecie odpowiednimi wskaźnikami. Przyjęto je Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego 10 lipca 2017. Za ich monitorowanie w Polsce odpowiada GUS.

Dzięki opisanym wydarzeniom i podejmowanym działaniom dziś mamy do czynienia z radykalną zmianą postrzegania kwestii ochrony środowiska przy stosowaniu koncepcji zrównoważonego rozwoju. Ta koncepcja stała się priorytetem w politykach poszczególnych państw, a ich realizacja znajduje odzwierciedlenie w bardzo różnych obszarach. Na przedsiębiorstwa, które odpowiadają za ocieplenie klimatu został nałożony obowiązek raportowania zrównoważonego dzięki, którym będą one zmuszone uwzględniać w swoich strategiach biznesowych kwestie środowiskowe, społeczne i zarządcze.

Biznes powinien przynosić korzyści wszystkim w tym w szczególności środowisku naturalnemu, społecznościom lokalnym oraz zapewnić sobie i otoczeniu, w którym się znajduje, zrównoważony rozwój i bezpieczeństwo ekologiczne. Narzędziem do realizacji wymienionych założeń ma służyć właśnie ESG. Czym ono zatem jest? ESG to skrót oznaczający czynniki, w oparciu o które tworzone są ratingi i oceny pozafinansowe przedsiębiorstw, państw i innych organizacji. Składają się one z 3 elementów: E – Środowisko (z ang. environmental), S – Społeczna odpowiedzialność (z ang. social responsibility) i G – Ład korporacyjny (z ang. corporate governance). Raportowanie zrównoważone wpłynie na różne aspekty biznesu. Niewątpliwie będzie związane z konkurencyjnością na rynku ponieważ

⁹ Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) jest organem Organizacji Narodów Zjednoczonych zajmującym się oceną naukową związaną ze zmianami klimatu.

¹⁰ zob. <https://www.un.org.pl/> (dostęp: 28.12.2023 r.).

wiele instytucji korzysta z danych ESG przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. Dzięki ESG docelowo raportowanie ma stać się wysokiej jakości m. in. dzięki swojej przejrzystości co będzie znacząco wpływać na reputację firmy oraz na jej relacje z inwestorami, klientami, a także prawodawcami, społecznościami lokalnymi, konsumentami i inwestorami. Taki stan rzeczy powoduje, że wiele firm decyduje się na raportowanie ESG, nawet jeśli nie są do tego prawnie zobowiązane, ponieważ chcą być konkurencyjne na rynku.

2. WYBRANE ŹRÓDŁA PRAWA UE W ZAKRESIE ESG

W połowie grudnia 2022 r. Parlament Europejski i Rada przyjęli dyrektywę CSRD¹¹ (Corporate Sustainability Reporting Directive) dotyczącą sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju. Dyrektywa ta wprowadziła zmiany w dyrektywie 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 17.05.2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zmieniającej dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG oraz uchylającej dyrektywę Rady 84/253/EWG i dyrektywę 2004/109/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 15.12.2004 r. w sprawie harmonizacji wymogów dotyczących przejrzystości informacji o emitentach, których papiery wartościowe dopuszczane są do obrotu na rynku regulowanym, oraz zmieniającej dyrektywę 2001/34/WE. Zapewnia ona publiczną dostępność informacji na temat ryzyk i tego, jakie znaczenie mają kwestie zrównoważonego rozwoju dla przedsiębiorstw oraz jak wpływają na same przedsiębiorstwa i na ludzi oraz na bezpieczeństwo ekologiczne. Przekazywane informacje powinny być porównywalne, wiarygodne oraz łatwe do znalezienia i wykorzystania przez użytkowników przy użyciu technologii cyfrowych. Autorzy dyrektywy zakładali, że status informacji na temat zrównoważonego rozwoju, powinien być porównywalny ze statusem informacji finansowych co wpłynie na znaczenie raportowania zrównoważonego. W dyrektywie CSRD przyjęto, iż przekazywanie informacji na temat zrównoważonego rozwoju obejmie ok. 49.000 przedsiębiorstw (75% obrotów wszystkich spółek akcyjnych i z ograniczoną odpowiedzialnością), w porównaniu z 11.600 przedsiębiorstwami, które obecnie objęte są obowiązkiem raportowania niefinansowego zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z 22.10.2014 r. zmieniającą dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy – dalej NFDR (non financial reporting directive). Ocenia się, że tych podmiotów w Polsce będzie kilka tysięcy. Dyrektywa nie jest stosowana bezpośrednio i wymaga wdrożenia do krajowego porządku prawnego. Państwa Członkowskie UE mają termin na transpozycję do 6 lipca 2024 r. W Polsce nowelizacja dotyczyć będzie przede wszystkim ustawy o rachunkowości i ustawy

¹¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2464 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 537/2014, dyrektywy 2004/109/WE, dyrektywy 2006/43/WE oraz dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (Dz.Urz. UE 2022, L 322/15).

o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym. Dyrektywa wymaga raportowania zagadnień i danych w obszarach:

- środowiskowym (E – environment),
- społecznym (S – social),
- oraz ładu korporacyjnego (G – governance).

Wśród raportowanych zagadnień z zakresu środowiska naturalnego można wymienić m.in. związane z:

- przeciwdziałaniem zmianom klimatu
- adaptacją do zmian klimatu,
- wodą i zasobami morskimi,
- bioróżnorodnością i ekosystemami,
- gospodarką o obiegu zamkniętym;
- zapobieganiem zanieczyszczeniom.

Omawiana dyrektywa wprowadza zmianę nomenklatury ze sprawozdawczości informacji niefinansowych na sprawozdawczość w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Kolejnym aktem prawnym o kluczowym znaczeniu dla ESG jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088¹², powszechnie nazywane Taksonomią. Ma ona na celu zwiększenie poziomu ochrony środowiska poprzez przekierowanie kapitału z inwestycji szkodzących środowisku na bardziej ekologiczne. Należy jednak zauważyć, że Taksonomia nie wprowadza zakazu inwestowania w działalności szkodzące środowisku, ale przyznaje dodatkowe preferencje dla ekologicznych rozwiązań. Takie rozwiązanie ma zachęcić organizacje do podejmowania działań zrównoważonych.

Dotychczas mieliśmy do czynienia z brakiem przepisów wskazujących, jakie inwestycje są zrównoważone środowiskowo. Taki stan rzeczy wpłynął na rozwój „pseudekologicznego marketingu”. Rozporządzenie zawiera wiele istotnych definicji w tym definicje „zrównoważonej środowiskowo inwestycji” czyli takiej, w ramach której finansuje się co najmniej jedną działalność gospodarczą, kwalifikującą się jako zrównoważona środowiskowo na podstawie Taksonomii. Dzięki Taksonomii możliwe będzie podejmowanie bardziej zdecydowanych działań w związku ze zmianą klimatu. Zwłaszcza w zakresie zapewnienia zgodności przepływów finansowych z dążeniem Unii Europejskiej do niskiego poziomu emisji gazów cieplarnianych i rozwoju gospodarczego odpornego na zmiany klimatu. Taksonomia stanowi ważny krok na drodze do osiągnięcia przez Państwa Członkowskie neutralności klimatycznej do 2050 r. i pozwala optymistycznie patrzeć w przyszłość. Podkreślenia wymaga fakt, że Taksonomia pozwala w bardziej efektywny sposób realizować wszystkie bardzo ambitne cele środowiskowe, przewidziane np. w „Europejskim Zielonym Ładzie” czy też „Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju”. Do celów rozporządzenia określa się następujące cele środowiskowe:

¹² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088 (Dz.Urz. UE. L 198/13) – dalej Taksonomia.

- łagodzenie zmian klimatu,
- adaptacja do zmian klimatu,
- zrównoważone wykorzystywanie i ochrona zasobów wodnych i morskich,
- przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym,
- zapobieganie zanieczyszczeniu i jego kontrola,
- ochrona i odbudowa bioróżnorodności i ekosystemów.

Po to by jeszcze lepiej wypełniać cele Taksonomii wydane zostały rozporządzenia delegowane:

- Rozporządzenie delegowane (UE) 2023/2485 z dnia 27 czerwca 2023 r. zmieniające rozporządzenie delegowane (UE) 2021/2139 ustanawiające dodatkowe techniczne kryteria kwalifikacji służące określeniu warunków, na jakich niektóre rodzaje działalności gospodarczej kwalifikują się jako wnoszące istotny wkład w łagodzenie zmian klimatu lub w adaptacje do zmian klimatu, a także określeniu, czy działalność ta nie wyrządza poważnych szkód względem żadnego z pozostałych celów środowiskowych,
- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2023/2486 z dnia 27 czerwca 2023 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 poprzez ustanowienie technicznych kryteriów kwalifikacji służących określeniu warunków, na jakich dana działalność gospodarcza kwalifikuje się jako wnosząca istotny wkład w zrównoważone wykorzystywanie i ochronę zasobów wodnych i morskich, w przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w zapobieganie zanieczyszczeniu i jego kontrolę lub w ochronę i odbudowę bioróżnorodności i ekosystemów, a także określeniu, czy ta działalność gospodarcza nie wyrządza poważnych szkód względem któregośkolwiek z innych celów środowiskowych, i zmieniające rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2021/2178 w odniesieniu do publicznego ujawniania szczególnych informacji w odniesieniu do tych rodzajów działalności gospodarczej.

Taksonomia tworzy zharmonizowane ogólnoeuropejskie zasady odnoszące się do ekologicznych inwestycji i w naszej ocenie znacząco będzie wpływać na bezpieczeństwo ekologiczne.

Podsumowując nowe przepisy mają zwiększyć poziom ochrony środowiska zasadniczo wpływając na bezpieczeństwo ekologiczne zwłaszcza poprzez przekierowanie kapitału z inwestycji szkodzących środowisku na bardziej ekologiczne alternatywy. Tak jak wcześniej wspominałam Taksonomia nie wprowadza zakazu inwestowania w działalności szkodzące środowisku, ale przyznaje dodatkowe preferencje dla ekologicznych rozwiązań które to rozwiązania przyczyniają się do bezpieczeństwa ekologicznego.

3. WDRAŻANIE ESG W UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADACH WYBRANYCH PAŃSTW

Intensywność faktycznego wdrażania ESG w poszczególnych krajach jest różna. Wpływ na to ma wiele czynników w tym wcześniejsze doświadczenia w zakresie realizacji polityki zrównoważonego rozwoju zwłaszcza jej intensywności i efektywności.

Według badania OnePoll¹³, które zostało przeprowadzone w USA, Wielkiej Brytanii, Francji i w Niemczech, ESG jest obecne w prawie 90% dużych przedsiębiorstw¹⁴. Dodatkowo 88% dużych przedsiębiorstw podejmuje inicjatywy ESG, a 81% posiada sformalizowane zasady polityki ESG. Warto zwrócić uwagę na różnicę w danych pomiędzy ogólną liczbą dużych przedsiębiorstw podejmujących inicjatywy ESG (88%), a wyodrębnioną z tego liczbą prywatnych przedsiębiorstw podejmujących inicjatywy ESG (67%). Niska jest pewności kadry kierowniczej, że podejmowane przez spółkę działania, wywierają faktyczny efekt z obszarów ESG. Odpowiednio jest to 50% dla obszaru środowiska (environment), 39% społecznego (social) i tylko 37% dla zarządzania (governance)¹⁵. Całościowa analiza statystyki prowadzi do konstatacji, że dla większości przedsiębiorstw, wskaźniki ESG nie są rzeczywistym narzędziem oddziaływania na rzeczywistość, tylko prawdopodobnie wymogiem formalnym lub wskaźnikiem przynoszącym korzyści opisane w dalszej części tego rozdziału. Taki stan rzeczy powoduje, że postawione cele mogą nie zostać osiągnięte w ustalonych terminach.

Światowymi liderami w raportowaniu zagadnień dot. zrównoważonego rozwoju jest region Azji i Pacyfiku, gdzie raportowanie niefinansowe jest na poziomie 89%, a kraje takie jak Japonia czy Singapur sięgają blisko 100% tego wskaźnika. Europa jest na drugim miejscu podium z raportowaniem na poziomie 82%, obie Ameryki mają wskaźnik 74%, a Bliski Wschód i Afryka na poziomie 56%.¹⁶ Trzeba podkreślić, że statystyka nie obejmuje pełnego (osobnego) raportowania ESG, tylko zbiorczo, uwzględniając też raporty finansowe, ukazuje ile firm odwołuje się do zrównoważonego rozwoju.

Warto zauważyć, że na świecie podejmowane są różnego typu inicjatywy zmierzające do pełniejszej realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju oraz strategii ESG. Godne uwagi jest porozumienie The Climate Pledge, które podpisało 460 firm¹⁷ zatrudniających łącznie prawie 10 mln pracowników. Porozumienie zakłada osiągnięcie zerowej emisji netto dwutlenku węgla do 2040 r. (na 10 lat przed porozumieniem paryskim) oraz regularne mierzenie i raportowanie emisji gazów cieplarnianych. Sustainability for all opublikowało listę 100 przedsiębiorstw, odpowiadających za łączną emisję 71% dwutlenku węgla do atmosfery¹⁸. Żadne z 10 najbardziej emitujących CO₂ oraz większość z całej listy 100 przedsiębiorstw,

¹³ Badanie przeprowadzone na zlecenie NAVEX Global w grudniu 2020 r. <https://www.navex.com/blog/article/environmental-social-governance-esg-global-survey-findings/> (dostęp: 29.12.2023 r.).

¹⁴ Duże przedsiębiorstwo zgodnie z definicją OECD tj. zatrudniające pow. 500 pracowników. Zob. <https://data.oecd.org/entrepreneur/enterprises-by-business-size.htm#indicator-chart> (dostęp 31.03.2024 r.).

¹⁵ Badanie przeprowadzone na zlecenie NAVEX Global w grudniu 2020 r. <https://www.navex.com/blog/article/environmental-social-governance-esg-global-survey-findings/> (dostęp: 29.12.2023 r.).

¹⁶ KPMG w Polsce, *Badanie raportowania zrównoważonego rozwoju. Sprawozdawczość w dobie nowych przepisów*, 2023, s. 9.

¹⁷ zob. <https://www.theclimatepledge.com/us/en/Signatories> (dostęp: 29.12.2023 r.).

¹⁸ zob. https://www.activesustainability.com/climate-change/100-companies-responsible-71-ghg-emissions/?_adin=02021864894 (dostęp: 01.01.2024 r.).

porozumienia nie podpisały. Co oznacza, że działalności, które przynoszą najwięcej strat środowisku, nie są zainteresowane dobrowolnym raportowaniem i działaniem na rzecz ochrony środowiska, a jedyną formą zmian tych działalności będzie przymus prawny lub korzyści ekonomiczne.

Ciągle zauważalny jest wysoki odsetek małych i średnich spółek posiadających formalną deklarację celu związanego z ESG¹⁹, jest to 77%. Natomiast tylko 18,5% tych przedsiębiorstw rzeczywiście stosuje się do standardów ESG²⁰.

Kolejnym badaniem obrazującym realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju oraz strategii ESG jest badanie przeprowadzone przez S&P Global²¹, w którym 80% największych na świecie przedsiębiorstw uważa, że jest narażona na zmiany klimatu spowodowane globalnym ociepleniem. Co więcej, badanie przeprowadzone przez Business & Sustainable Development Commission dowodzi, że wcielanie celów zrównoważonego rozwoju ONZ (zawierającego standardy z obszaru ESG) może przynieść zyski w wysokości 12 bilionów dolarów oraz uwolnić 380 mln nowych miejsc pracy.²² Trzeba zwrócić uwagę, że są to dane statystyczne obejmujące całą światową gospodarkę. Co może oznaczać, że zysk będzie w perspektywie globalnej dla wielu sektorów gospodarki, natomiast zmiana może wiązać się ze stratą dla niektórych obszarów gospodarki. Na pewno, daleko idące zmiany zajdą się w obszarach, których głównym celem jest eksploatacja środowiska. Interesującym przypadkiem jest polityka koncernu paliwowego BP, odpowiedzialnego za katastrofę naturalną spowodowaną największym wyciekami ropy z platformy wiertniczej (tzw. off-shore) Deep Water Horizon²³ w 2010 r. Firma wycofała się z ambitnych planów osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. na mocy porozumienia paryskiego²⁴. Nawet firma odpowiedzialna za emisję ok. 10% światowego CO₂ (China Coal)²⁵ nie podpisała porozumienia dot. raportowania i osiągnięcia neutralności emisji CO₂ netto do 2040 r.²⁶ Obszary biznesu intensywnie eksploatujące środowisko przewidują, że stracą na prowadzeniu intensywnej polityki ESG, szczególnie w perspektywie najbliższych kilku lat. Wspomniane zyski będą czerpać głównie inne obszary gospodarki. Nie można pozwolić, żeby niektóre gałęzie biznesu były hamulcowym zmian, tak pilnie potrzebnych społeczeństwu i planecie.

¹⁹ W postaci np. Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ (UN-SDG), Global Reporting Initiative (GRI) lub Sustainability Accounting Standards Board (SASB).

²⁰ Henley Business School, *ESG in Small and Mid-Sized Quoted Companies: Perceptions, Myths and Realities*, https://centaur.reading.ac.uk/94646/1/QCA_Research_Report_ESG_in_Small_and_Mid-Sized_Quoted_Companies.pdf, s. 5–6, (dostęp: 30.12.2023 r.).

²¹ R. Mattison, M. Mintz, *Accounting for Climate: The Next Frontier in ESG*, S&P Global 2019, s. 3.

²² *Achieving the Sustainable Development Goals can unlock trillions in new market value*, <https://www.wbcsd.org/Overview/News-Insights/General/News/Achieving-the-Sustainable-Development-Goals-can-unlock-trillions-in-new-market-value>. (dostęp: 31.03.2024 r.)

²³ *BP's reckless conduct caused Deepwater Horizon oil spill, judge rules* <https://www.theguardian.com/environment/2014/sep/04/bp-reckless-conduct-oil-spill-judge-rules> (dostęp: 31.12.2023 r.).

²⁴ M. Świtaj, *Świtaj: Shell i BP wycofują się z obietnic klimatycznych przez ceny surowców*, <https://biznesalert.pl/shell-bp-polityka-klimatyczna-ceny-surowce-energetyka/> (dostęp: 31.12.2023 r.).

²⁵ zob. https://www.activesustainability.com/climate-change/100-companies-responsible-71-ghg-emissions/?_adin=02021864894 (dostęp: 31.12.2023 r.).

²⁶ zob. <https://www.theclimatepledge.com/us/en/Signatories?industry=Apparel&industry=Fossil+Fuel&industry=Power+generation> (dostęp: 31.12.2023 r.).

Wskazane postępowanie potwierdza jedynie pojawiające się w środowisku biznesu przeświadczenie, że jedynie przepisy prawa są w stanie wymusić postępowanie zgodne z strategią zrównoważonego rozwoju.

Spółeczeństwo z roku na rok zwiększa swoją świadomość i zwraca uwagę na odpowiedzialność prowadzonego biznesu. W ankiecie przeprowadzonej przez Morgan Lovell wśród 1000 pracowników biurowych 62 proc. stwierdziło, że ważne jest dla nich, aby ich pracodawca był zaangażowany w ESG²⁷. Według badania PwC 76% klientów i konsumentów deklaruje, że w przyszłości, przestanie pracować lub kupować od przedsiębiorców, którzy źle traktują środowisko (Environment), społeczeństwo (Social) lub pracowników (Governance)²⁸. Ten głos może dawać nadzieję, że przedsiębiorstwa szybciej zaczną realnie stosować politykę ESG, niż będą tego od nich wymagały przepisy. Na wadę tej sytuacji należy wskazać, że zmiana będzie podyktowana utylitarnym podejściem zwiększenia zysków, a nie wrażliwością przedsiębiorców na środowisko i drugiego człowieka.

Podsumowując, skutki nieprowadzonej przez lata polityki ESG są dla biznesu już odczuwalne. Większość przedsiębiorstw miała styczność i formalnie podejmują cele związane z ESG, natomiast wiara kadry kierowniczej w skuteczność podejmowanych działań nie przekracza 50%²⁹. Argumentami za prowadzeniem rzetelnej polityki ESG są korzyści finansowe, które mogą przynieść nawet 12 bilionów dolarów światowej gospodarce oraz postawy pracowników i klientów, którzy w większości deklarują, że przywiązują uwagę do odpowiedzialności prowadzonego biznesu, z którym podejmują współpracę. Postawy całego społeczeństwa mogą zdeterminować przyspieszenie procesów raportowania ESG przez przedsiębiorców, zanim zostaną do tego zmuszeni, przez bardziej restrykcyjne zmiany prawne.

5. WPŁYW ESG NA ORGANIZACJE W POLSCE

Od 2017 r. spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych mają obowiązek raportowania niefinansowego³⁰. Prof. Maria Aluchna, zajmująca się badaniem raportowania niefinansowego, zwraca uwagę, że największe pozytywne zmiany zachodzą w spółkach, które już są liderami raportowania ESG, chociaż dodaje, że od 2017 r. do 2022 r. nie dostrzega przełomowych zmian w raportowaniu³¹.

²⁷ *ESG to nie hasło marketingowe, tylko realna potrzeba (rozmowa z ekspertką)*, <https://wyborcza.pl/prenumeratab2b/7,188952,29786927,esg-to-nie-haslo-marketingowe-tylko-realna-potrzeba-rozmowa.html> (dostęp: 30.12.2023 r.).

²⁸ *Beyond compliance: Consumers and employees want business to do more on ESG*, <https://www.pwc.com/us/en/services/consulting/library/consumer-intelligence-series/consumer-and-employee-esg-expectations.html> (dostęp: 31.03.2024 r.).

²⁹ *Badanie przeprowadzone na zlecenie NAVEX Global w grudniu 2020 r.* <https://www.navex.com/blog/article/environmental-social-governance-esg-global-survey-findings/> (dostęp: 29.12.2023 r.).

³⁰ Na mocy stosowanej bezpośrednio Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy.

³¹ *Rzetelne raporty ESG to podstawa zrównoważonego rozwoju*, <https://www.rp.pl/biznes-odpowiedzialny-w-polsce/art38185511-rzetelne-raporty-esg-to-podstawa-zrownowazonego-rozwoju> (dostęp: 31.12.2023 r.).

Od 2017 r. niektóre firmy na mocy Dyrektywy NFRD³², miały obowiązek ujęcia w sprawozdaniach z działalności, dodatkowego oświadczenia z obszarów środowiskowych, społecznych, pracowniczych, ochrony praw człowieka, przeciwdziałania korupcji i łapownictwu (obszary ESG). Wprowadzona od lipca 2020 r., a stosowana z początkiem stycznia 2022 r. Taksonomia uszczegóławia obszar ochrony środowiska (Environmental) w raportowaniu niefinansowym. W sposób szczegółowy reguluje kwestie dot. łagodzenia skutków i adaptacji do zmian klimatu, oszczędnego zużycia zasobów wodnych, przejścia na gospodarkę o zamkniętym obiegu, zapobieganiu i kontroli zanieczyszczeń oraz ochrony i odbudowy bioróżnorodności i ekosystemów. Na mocy Taksonomii rozszerzona została grupa podmiotów, która musi szczegółowo raportować o ESG. To nastraja pozytywnie, że krąg podmiotów postępujących zgodnie z strategią ESG będzie się poszerzał. Obecnie ten obowiązek został nałożony na giełdowe grupy kapitałowe o średniorocznym zatrudnieniu powyżej 500 osób oraz o sumie bilansowej wyższej niż 20 mln euro lub rocznych przychodach netto wyższych niż 40 mln euro³³.

Należy jednak zauważyć, iż do 2017 r. ok. 50 polskich firm dobrowolnie publikowało raportowanie niefinansowe. Od 2017 r. publikacja raportów niefinansowych stała się obowiązkowa dla 167 polskich przedsiębiorstw. W 2022 r. ten obowiązek dotyczył 151 przedsiębiorstw, z czego 4 spółki skorzystały ze zwolnienia, więc raporty złożyło 147 zobowiązanych do tego grup kapitałowych³⁴. Według firmy doradczej KPMG 29% wszystkich firm w Polsce w swoich raportach (finansowych i niefinansowych) odnosi się do Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ i blisko 1/5 firm uwzględniła kwestie ESG w swoich raportach rocznych. Wśród firm odnoszących się do Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ w raportach najczęściej wykazują: godna praca i wzrost gospodarczy (72%), działania w dziedzinie klimatu (63%) oraz odpowiedzialna konsumpcja i produkcja (58%). Jest to jednak odsetek znacznie poniżej wschodnioeuropejskiej (61%) i zachodnioeuropejskiej (79%) średniej³⁵.

Zauważyć należy, iż spółki w raportowaniu najczęściej wykorzystywały wytyczne Global Reporting Initiative (GRI)³⁶. Posługiwały się także innymi wytycznymi. Dyrektywa CSRD, mająca zastąpić dyrektywę NFRD, zawiera jeszcze bardziej uszczegółowione zasady raportowania³⁷. Szacuje się, że w 2025 r. 3500 spółek będzie

³² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy

³³ *Przepisy o ESG zmieniają biznes. Kogo obowiązują i co trzeba raportować?*, <https://www.money.pl/gospodarka/przepisy-o-esg-zmieniaja-biznes-jakie-firmy-i-co-powinny-raportowac-6880923422186272a.html> (dostęp: 31.12.2023 r.).

³⁴ *Rzetelne raporty ESG to podstawa zrównoważonego rozwoju*, <https://www.rp.pl/biznes-odpowiedzialny-w-polsce/art38185511-rzetelne-raporty-esg-to-podstawa-zrownowazonego-rozwoju> (dostęp: 31.12.2023 r.).

³⁵ KPMG w Polsce, *Badanie raportowania zrównoważonego rozwoju. Sprawozdawczość w dobie nowych przepisów*, 2023, s. 18.

³⁶ Wytyczne Global Reporting Initiative (GRI) – to międzynarodowy wzorzec raportowania zrównoważonego rozwoju dla firm i odpowiedzialnego biznesu.

³⁷ *Przepisy o ESG zmieniają biznes. Kogo obowiązują i co trzeba raportować?*, <https://www.money.pl/gospodarka/przepisy-o-esg-zmieniaja-biznes-jakie-firmy-i-co-powinny-raportowac-6880923422186272a.html> (dostęp: 31.12.2023 r.).

miało obowiązek złożenia raportowania niefinansowego. Polityka ESG będzie mogła wpłynąć również na mniejsze przedsiębiorstwa, będące partnerem w łańcuchu dostaw dla firm objętych raportowaniem ESG, przez co grono podmiotów rzeczywiście raportujących ESG będzie jeszcze większe³⁸.

Global ESG Monitor przeprowadziło badanie³⁹ obejmujące m. in. raporty polskich spółek wchodzących w skład WIG20. Nasze spółki, w porównaniu z innymi Europejskimi, plasowały się w drugiej połowie statystyk. Autorzy raportu podkreślili, że polskie raporty niefinansowe są jednymi z najbardziej obszernych treściowo, a jednocześnie zawierają najmniej konkretów w postaci określonych celów, głównie środowiskowych i sposobów dochodzenia do nich. Najsłabiej w raportach opisywany jest obszar ochrony praw człowieka i przeciwdziałaniu korupcji.

Do prowadzenia przedsięwzięcia, jakim jest raportowanie ESG potrzebne są zasoby ludzkie. Według KPMG tylko 15% firm wyznacza w zarządzie osobę odpowiedzialną za zrównoważony rozwój. Co więcej, według tej samej firmy doradczej, ponad połowa największych polskich firm przygotowuje osobny, dedykowany tematyce ESG/CSR/zrównoważonego rozwoju raport.

PODSUMOWANIE

Jak pokazują przeprowadzone badania znaczenie raportowania zrównoważonego wzrasta. Podobnie jest ze świadomością ekologiczną obywateli. Ma to ogromny wpływ w zapewnieniu bezpieczeństwa ekologicznego. Coraz częściej raportowania zrównoważonego podejmują się także podmioty na których nie spoczywa prawny obowiązek w tym zakresie. Ciągle jeszcze zauważalny jest brak wewnętrznego przekonania kadry zarządzającej podmiotów zobowiązanych na podstawie przepisów prawa do przygotowania raportów niefinansowych o słuszności realizacji strategii ESG zwłaszcza w obszarze praw człowieka.

Co jednak najważniejsze, zgodnie z przywołanymi badaniami, ponad $\frac{3}{4}$ z nas deklaruje, że nie będzie pracować lub kupować od podmiotów, które źle traktują środowisko (Environment), społeczeństwo (Social) lub pracowników (Governance). ESG jest nieuchronną reakcją na postępujące zmiany w otaczającym nas świecie naturalnym i naszych wyborów. Pewne wyzwania stanowi jakość raportowania, natomiast biorąc pod uwagę, że jest to początek drogi, a temat będzie przybierać na wartości, można spodziewać postępującego dalszego rozwoju. W świetle powyższego, kluczowym staje się tworzenie prawa, które będzie przyczyniać się do realizacji strategii ESG.

³⁸ Dyrektywa CSRD zmienia strategię tworzenia wartości firm, <https://www.pwc.pl/pl/artykuly/dyrektywa-csrd-jakiezmiiany-wprowadza-w-raportowaniu-esg.html>, (dostęp: 01.01.2024 r.).

³⁹ Global ESG Monitor, *Report*, 2022.

BIBLIOGRAFIA:

ARTYKUŁY I MONOGRAFIE:

- Achieving the Sustainable Development Goals can unlock trillions in new market value, <https://www.wbcsd.org/Overview/News-Insights/General/News/Achieving-the-Sustainable-Development-Goals-can-unlock-trillions-in-new-market-value>. (dostęp: 31.03.2024 r.).
- Beyond compliance: Consumers and employees want business to do more on ESG, <https://www.pwc.com/us/en/services/consulting/library/consumer-intelligence-series/consumer-and-employee-esg-expectations.html> (dostęp: 31.03.2024 r.).
- Bezpieczeństwo ekologiczne Rzeczypospolitej Polskiej, <https://web.archive.org/web/20110626225336/http://adamkorcz.dl.interia.pl/ekolog.pdf> (dostęp: 28.12.2023 r.).
- BP's reckless conduct caused Deepwater Horizon oil spill, judge rules <https://www.theguardian.com/environment/2014/sep/04/bp-reckless-conduct-oil-spill-judge-rules> (dostęp: 31.12.2023 r.).
- Dyrektywa CSRD zmienia strategię tworzenia wartości firm, <https://www.pwc.pl/pl/artykuly/dyrektywa-csrd-jakiezmiiany-wprowadza-w-raportowaniu-esg.html>, (dostęp: 01.01.2024 r.).
- ESG to nie hasło marketingowe, tylko realna potrzeba (rozmowa z ekspertką), <https://wyborcza.pl/prenumeratab2b/7,188952,29786927,esg-to-nie-haslo-marketingowe-tylko-realna-potrzeba-rozmowa.html> (dostęp: 30.12.2023 r.).
- Globalne ocieplenie – przyczyny i konsekwencje, <https://www.gov.pl/web/edukacja-ekologiczna/globalne-ocieplenie-przyczyny-i-konsekwencje> (dostęp: 28.12.2023 r.).
- Kondratenko T., Czy globalne ocieplenie jest naturalnym procesem? Sprawdzamy <https://www.dw.com/pl/czy-globalne-ocieplenie-jest-naturalnym-procesem-sprawdzamy-fakty/a-58081902> (data dostępu 29.12.2023).
- Mattison R., Mintz M., Accounting for Climate: The Next Frontier in ESG, S&P Global 2019, Przepisy o ESG zmieniają biznes. Kogo obowiązują i co trzeba raportować?, <https://www.money.pl/gospodarka/przepisy-o-esg-zmieniaja-biznes-jakie-firmy-i-co-powinny-raportowac-6880923422186272a.html> (dostęp: 31.12.2023 r.).
- Rzetelne raporty ESG to podstawa zrównoważonego rozwoju, <https://www.rp.pl/biznes-odpowiedzialny-w-polsce/art38185511-rzetelne-raporty-esg-to-podstawa-zrownowazonego-rozwoju> (dostęp: 31.12.2023 r.).
- Świtaj M., Świtaj: Shell i BP wycofują się z obietnic klimatycznych przez ceny surowców, <https://biznesalert.pl/shell-bp-polityka-klimatyczna-ceny-surowce-energetyka/> (dostęp: 31.12.2023 r.).
- Wyźga P., Orlikowski P., Globalne ocieplenie nie istnieje? Zaskakująca odpowiedź ministra, <https://www.money.pl/gospodarka/globalne-ocieplenie-nie-istnieje-zaskakujaca-odpowiedz-ministra-6609200740451969v.html> (dostęp: 02.01.2024 r.).
- Zębek E., Bezpieczeństwo ekologiczne jako podstawowa potrzeba społeczeństwa wobec współczesnych zagrożeń środowisk, <https://www.wydawnictwo.wsg.edu.pl/pdf/-138116-64940?filename=Ecological%20safety%20as%20a.pdf>, (dostęp: 27.03.2024 r.).

BADANIA:

Global ESG Monitor, Report, 2022.

Henley Business School, ESG in Small and Mid-Sized Quoted Companies: Perceptions, Myths and Realities, https://centaur.reading.ac.uk/94646/1/QCA_Research_Report_ESG_in_Small_and_Mid-Sized_Quoted_Companies.pdf, (dostęp: 30.12.2023 r.).

KPMG w Polsce, Badanie raportowania zrównoważonego rozwoju. Sprawozdawczość w dobie nowych przepisów, 2023.

Navex Inc. Global Survey Finds Businesses Increasing ESG Commitments, Spending <https://www.navex.com/blog/article/environmental-social-governance-esg-global-survey-findings/> (dostęp: 29.12.2023 r.).

STRONY INTERNETOWE:

100 companies are responsible for 71% of ghg emissions, https://www.activesustainability.com/climate-change/100-companies-responsible-71-ghg-emissions/?_adin=02021864894 (dostęp: 01.01.2024 r.).

Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ, <https://www.un.org.pl/> (dostęp: 28.12.2023 r.).

OECD Data, Enterprises by business size, <https://data.oecd.org/entrepreneur/enterprises-by-business-size.htm#indicator-chart> (dostęp 31.03.2024 r.)

The Climate Pledge, <https://www.theclimatepledge.com/us/en/Signatories> (dostęp: 29.12.2023 r.).